

Justitiedepartementet
Enheten för domstols- och åklagarfrågor
ju.remissvar@regeringskansliet.se

Yttrande över Hemlig dataavläsning – utvärdering och permanent lagstiftning (SOU 2023:78)

Hovrätten tillstyrker förslaget att göra tvångsmedlet hemlig dataavläsning permanent. Utredningens förslag till ändringar i regelverket framstår i stora delar som väl motiverade och avvägda. Utifrån de aspekter hovrätten har att beakta lämnas dock följande synpunkter på utredningens förslag.

Allmänna synpunkter på regelverket och bestämmelsernas placering

Hovrätten instämmer i vad som anges i utredningen om att en samlad översyn av området för tvångsmedel bör göras.

Regelverket kring tvångsmedlen är redaktionellt komplicerat. De många korchänvisningarna och lagstiftningstekniken med regler i flera olika lagar gör att det kan vara svårt att hitta i regelverket. Vidare har det pågått och pågår fortsatt parallellt lagstiftningsarbete i de olika delarna av regelverket, vilket försvårar möjligheterna att överblicka konsekvenserna av de föreslagna ändringarna. När det genomförs flera, av varandra oberoende, ändringar i regelverket kan det att medföra att systematiken försämras. Risken för misstag vid tillämpningen ökar, vilket bl.a. kan medföra otillbörliga integritetsintrång för enskilda. Komplexiteten i regelverket försvårar vidare möjligheterna till insyn och kontroll.

Det framstår inte som självklart att reglerna om hemlig dataavläsning även fortsatt bör finnas i en egen lag. Tvärtom anser hovrätten att det kan ifrågasättas om inte reglerna om hemlig dataavläsning bör föras in i 27 kap. rättegångsbalken där övriga hemliga tvångsmedel regleras. I vart fall bör frågan belysas ytterligare i det fortsatta lagstiftningsarbetet.

Införandet av en presumtion för vilka uppgiftstyper ett tillstånd ska omfatta

Hovrätten avstyrker förslaget om att införa en lagstadgad presumtion för vilka uppgiftstyper ett tillstånd normalt ska omfatta. En sådan bestämmelse riskerar att medföra att kravet på differentiering i tillståndsgivningen åsidosätts och att prövningen av vilka uppgiftstyper

ett tillstånd ska omfatta blir slentrianmässig. Det framstår som särskilt olämpligt att införa en presumtion som innefattar uppgiftstyper som inte får ingå i alla tillstånd eftersom det ökar risken för att tillstånd får en felaktig utformning och att uppgiftstyper som inte får inhämtas ändå inhämtas.

Om en lagstadgad presumtion ändå införs ställer sig hovrätten frågande till om den bör placeras i 2 § som utredningen föreslår och hur den bestämmelsen förhåller sig till 18 § 1 st. 3 p. Bestämmelserna är motsägelsefulla till sin ordalydelse. Hovrätten ser en risk att bestämmelserna kan komma att uppfattas så att den tillståndsgivande domstolen inte uttryckligen behöver ange vilka uppgiftstyper som får inhämtas när presumtionen tillämpas. En sådan tillämpning riskerar att medföra tolkningsproblem vid verkställandet, särskilt i de fall då vissa av uppgiftstyperna som omfattas av presumtionen inte får inhämtas till följd av andra bestämmelser.

Hovrätten föreslår därför, för det fall en presumtion införs trots riskerna, att den antingen placeras i 18 § 1 st. 3 p. eller att bestämmelserna omarbetas i syfte att göra dem mindre motsägelsefulla.

Förändrade och förtydligade krav på villkor

Hovrätten ställer sig positiv till förslagen om att villkoren i större utsträckning ska avse granskningsfasen och att den som söker tillstånd ska ange förslag på villkor.

När det gäller förslaget att införa en möjlighet till undantag från villkorskravet har hovrätten förståelse för varför förslaget lämnas. Hovrätten delar också bedömningen att det är angeläget att komma bort från standardiserade villkor ”för villkorets skull”. Med den ändring som föreslås i fråga om vad villkoren ska avse har hovrätten dock svårt att se situationer då villkor skulle vara obehövliga även om det inte kan uteslutas att sådana kan förekomma.

För det fall det införs en möjlighet att underlåta att lämna villkor bör det tydligare framgå av lagtexten att undantaget ska tillämpas med restriktivitet. Detta särskilt med hänsyn till att utvärderingen av den tillfälliga lagen visar att tillstånd inte alltid har förenats med villkor trots att det är ett absolut krav. Tas det absoluta kravet bort finns risk att tillstånd i än mindre utsträckning förenas med villkor, trots att utredningens förslag har till syfte att öka fokuset på villkor.

Hovrätten föreslår därför att undantaget i stället formuleras så att det ska framstå som *uppenbart* obehövt för att villkor inte ska behöva anges.

Kostnader och övriga frågor

Hovrätten konstaterar att tillståndsgivning för hemliga tvångsmedel numer är en omfattande verksamhetsdel för de allmänna domstolarna. Det förslag som nu lämnats innebär också att denna del av domstolarnas

verksamhet kommer att öka ytterligare. Handläggningen sker till stor del i interna system eller genom pappershantering.

Det är mot denna bakgrund ytterst angeläget att domstolarna får ett gemensamt verksamhetsstöd för att hantera hemliga tvångsmedel. Det är viktigt inte minst för att kunna uppnå större kontroll över vem som får tillgång till dessa hemliga uppgifter och i syfte att uppnå en större enhetlighet i hur frågorna hanteras.

Ytterligare medel behöver alltså tillföras Sveriges domstolar både därför att hemliga tvångsmedel tar alltmer av domstolarnas resurser i anspråk och för att kunna utveckla ett verksamhetsstöd för ärendetyper.

Detta yttrande har beslutats av hovrättspresidenten Charlotte Brokelind samt hovrättsråden Annica Kullander och Anna Rudberg. Föredragande har varit tf. hovrättsassessorn Mikkaela Fridell.

Charlotte Brokelind

Mikkaela Fridell

Kopia

Övriga hovrätter

Kammarrätterna

Tingsrätterna under Göta hovrätt

Justitiedepartementet, enheten DOM

Domstolsverket

Hovrättens intranät